

УДК 821.161.2 – 31.09 «312»

Р. О. Магдиш

м. Ялта

**ХУДОЖНЬО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ЗОБРАЖЕННЯ
ГЕРОЯ-МАНДРІВНИКА В РОМАНІ СЕРГІЯ ЖАДАНА
«ANARCHY IN THE UKR»**

Розглянуто особливості вживання художніх і стилістичних засобів у зображенні героя-мандрівника в романі Сергія Жадана «Anarchy in the Ukr».

Ключові слова: Жадан, роман, жанр, мандрування, герой-мандрівник, паралелізм, епітет, персоніфікація, час, простір.

Рассмотрены особенности употребления художественных и стилистических способов в изображении героя-путешественника в романе Сергея Жадана «Anarchy in the Ukr».

Ключевые слова: Жадан, роман, жанр, путешествие, герой-путешественник, параллелизм, эпитет, персонификация, время, пространство.

The article tries to justify the peculiarities of artistic and stylistic means usage in representation of a hero-traveler in the novel «Anarchy in the Ukr» by the Sergei Zhadan.

Key words: Zhadan, novel, genre, travel, hero-wanderer, parallelism, epithet, personification, time, space.

У світовій літературі зображення подорожей відомі з давнини. У часи античності, за твердженням В. Шачкової, «існував поділ зображення мандрування морем – періпли і сушею – периегези» [8, с. 277]. На сучасному етапі розвитку літературознавства постають проблеми у визначенні жанру «мандрування» і особливості художньої побудови текстів цього жанру. За визначенням Л. Тимофєєва: «Мандрування – твір, в якому розповідається про минуле у дійсності або уявне мандрування у чужому, малознайомому місці» [3, с. 124]. У вищезазначеному тлумаченні розглянутий тільки предмет зображення, характерний для цієї групи текстів. Жанр «мандрування» має свої особливості в організації і структурі художнього твору. Кардинально протилежні визначення цього жанру зумовлюють виникнення різноманітних проблем у розумінні художнього світу творів-подорожей.

Незважаючи на активне вивчення зазначеної проблематики, у ній все ж таки залишається ще велика кількість недосліджених аспектів. Зокрема, одним із таких аспектів є художньо-стильові особливості зображення героя-мандрівника. У нашій статті робиться спроба обґрунтувати особливості вживання художніх і стилістичних засобів у зображенні героя-мандрівника у романі Сергія Жадана «Anarchy in the Ukr».

В українському постмодернізмі велика кількість письменників акцентують увагу на мандруванні у часі та просторі, як константу буття будь-якого героя. Подорож стає певним чинником у формуванні світогляду головних героїв, але кожний з них має діалектичний зв'язок з автором твору, тобто поєднання об'єктивних і суб'єктивних факторів у створенні цілісної художньої картини зовнішнього і внутрішнього світу героя-мандрівника. «Жанр мандрування – це, безперечно, “діалектичний жанр”, який створює важливий взаємозв'язок

об'єктивного і суб'єктивного, реальності і фантазії, статички зображення і динаміки шляху, загального і окремого» [6, с. 312]. Вадим Михайлов, дослідник еволюції жанру «мандрування», стверджує: «Категоріальність свідомості мандрівника і незмінна етнонаціональна позиція автора є найважливішими факторами у формуванні світогляду героя-мандрівника» [5, с. 5].

Роман Сергія Жадана «Anarchy in the Ukr» репрезентує своєрідний зразок мандрування героя у часі та просторі, автор твору робить екскурси у минуле і зупиняється на важливих аспектах свого життя. Образ героя-мандрівника є втіленням авторського задуму і суб'єктивним ставленням письменника до подій, які відбуваються на сторінках роману. Концептуальними у романі є художньо-стильові особливості зображення героя-мандрівника, що актуалізують уявлення автора про внутрішні і зовнішні ознаки свого героя. «Художні засоби є найголовнішим критерієм в оцінці якостей характеру героя-мандрівника у творі, формування внутрішнього світу персонажа» [1, с. 314]. Важливою стилістичною фігурою у створенні мистецького світу героя-мандрівника у творі є паралелізм – «паралельне зображення двох явищ з різних сфер життя, показ одних явищ на фоні інших» [7, с. 379]. На сторінках роману письменник змальовує пейзаж, який є домінантою у формуванні внутрішніх конфліктів головного героя. Природні явища стають певною передумовою розгортання подій у художньому тексті. Внутрішні коливання персонажу відбуваються на фоні природних змін та катаклізмів. У творі герой-мандрівник постійно перебуває у замкнутому просторі, а саме – у потязі, де через вікно він спостерігає за «чорними засніженими полями і ландшафтами кольору чорної білизни» [2, с. 5]. Поєднання чорного кольору і похмурої погоди створюють ефект «змертвіння» навколишнього середовища, персонаж перебуває у поїзді, який постійно рухається уперед, але «чорний пейзаж» за вікном є певною зупинкою і спогадами нашого героя. Чорний колір у поєднанні із засніженими полями нагадує чорно-біле кіно, яке є прерогативою героя-мандрівника роману «Anarchy in the Ukr». Персонаж намагається рухатись у часі і просторі, проте спогади не залишають його і стають основою буття, що не відпускає у майбутнє. Внутрішні колізії мандрівника безпосередньо пов'язані із зовнішніми факторами, як першопричиною виникнення психологічних конфліктів і переживань героя художнього твору. Природа відіграє важливу роль у формуванні внутрішнього світу персонажа, який діє у відповідності з природними явищами.

Головним героєм роману «Anarchy in the Ukr» виступає сам автор, який через художній образ свого персонажа намагається згадати минуле і як воно вплинуло на майбутнє. У тексті герой-автор постійно перебуває у мандруванні – місцях свого дитинства. Кожну деталь подорожі автор описує за допомогою художніх засобів, особливо актуальним у романі письменника постає зв'язок мандрівника і залізниці, своєрідним є поєднання художньо-стилістичних засобів у змалюванні психологічних колізій персонажа і навколишнього середовища. Герой роману перебуває у безвихідному становищі «і тоді, просто посеред ночі, не лишається нічого іншого, як вийти на залізничний міст, побудований для чогось над перонами, і дивитися в небо, чекаючи, коли там з'явиться сонце» [2, с. 11]. Найважливіші моменти подорожі у героя твору асоціюються із «залізничним містком», який стає невід'ємним атрибутом його життя. Автор вводить у контекст образне означення,

влучну характеристику предмета, яка підкреслює суттєву його ознаку і дає ідейно-емоційну оцінку – епітет «залізничний», що суттєво відображає рішучість і наміри мандрівника, який концептуально чітко окреслює життєві пріоритети. Художні засоби у змалюванні внутрішніх і зовнішніх аспектів героя-мандрівника утворюють цілісну художню картину подій, які відбуваються у романі. Письменник намагається реалізувати в образі мандрівника усі концепти людського буття, що перебуває у постійному русі і змінює не тільки простір людського існування, але й кардинально перелаштовує його психологічні особливості. Треба зазначити, що художньо-стилістичні засоби розширюють спектр зображуваних подій, а саме – акцентують на проблемах, які стають вирішальними у долі героя-мандрівника.

Найвагомішим у зображенні С. Жаданом героя-мандрівника є те, що письменник розкриває «мандрувальні уподобання» персонажа, який обирає такий вид транспорту як «жовтий задиханий автобус» [2, с. 28]. У наведеному вище прикладі автор «уподібнює неживі предмети людським якостям, оживлює їх», використовує уособлення [7, с. 379]. Такий вид метафори як уособлення у художньому тексті конкретизує шлях мандрівника і за допомогою яких транспортних засобів герой подорожує, добирається до місця призначення. Письменник ілюструє місце перебування героя-мандрівника і його ставлення до навколишнього середовища, де автобус «задихається» від натовпу. Автор використовує уособлення, щоб надати висловленню емоційного забарвлення і сприяти естетичному задоволенню рецепієнта. Художньо-стилістичні засоби більшою мірою відображають внутрішні конфлікти героя-мандрівника, які трансформуються під впливом зовнішніх факторів, насамперед подорожей і мандрувань. С. Жадан репрезентує своєрідний мандрівний світ свого персонажа, в якому «пустота залізничної колії відкривалась, ніби поштова скринька без листів і нових журналів» [2, с. 31]. Автор фіксує місце героя за допомогою такого тропа, як порівняння, що «зіставляє один предмет з іншим для того, щоб глибше розкрити, яскравіше змалювати його» [7, с. 380]. Пустота залізничної колії вказує не тільки на простір, в якому перебуває мандрівник, але й на душевну пустоту, яка стає домінантною рисою внутрішніх коливаний героя, що пов'язані з постійною зміною місця перебування.

Таким чином, художньо-стилістичні засоби у романі Сергія Жадана «Anarchy in the Ukr» розширюють спектр зображуваних місць перебування героя-мандрівника, концептуально чітко окреслюють життєві переваги персонажа і його уподобання щодо вибору транспортних засобів під час подорожей. Художні засоби конкретизують і заглиблюють читача у внутрішній світ мандрівника, який кардинально змінює свої світоглядні позиції під час мандрування, яке варіює уявлення героя-мандрівника про навколишній світ. Отже, художні засоби і стилістичні фігури у романі Сергія Жадана «Anarchy in the Ukr» – невід'ємні елементи побудови не тільки художнього тексту, але й внутрішнього і зовнішнього світу героя-мандрівника, за допомогою цих елементів автор надає емоційно-експресивного характеру місцям мандрування героя твору.

Бібліографічні посилання

1. Гуминский В. М. Путешествие / В. М. Гуминский // Литерат. энциклопед. словарь. – М. : Сов. энциклопедия, 1987. – С. 314–315.

2. **Жадан С.** „Anarchy in the Ukr” / С. Жадан. – Харків : Фоліо, 2008. – 223 с. – (Графіті).
3. Краткий словарь литературоведческий терминов / [ред. Л. Тимофеев, Н. Венгеров]. – М : Учпедгиз, 1963. – 511 с.
4. **Маслова Н. М.** Путевой очерк: проблемы жанра / Н. М. Маслова. – М. : Знание, 1980. – 116 с.
5. **Михайлов В. А.** Эволюция жанра литературного путешествия в произведениях писателей XVIII–XIX веков: дис. канд. филол. наук: спец. 10.01.01 «Русская литература» / В. А. Михайлов. – Волгоград, 1999. – 199 с.
6. **Стеценко Е. А.** История, написанная в пути: [Записки и книги путешествий в американской литературе XVII–XIX вв.] / Е. А. Стеценко. – М. : ИМЛИ РАН, 1999. – 312 с.
7. Усі українські письменники / [упоряд. Ю. І. Хізова, В. В. Щоголева]. – Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2007. – 384 с.
8. **Шачкова В. А.** «Путешествие» как жанр художественной литературы: вопросы теории / В. А. Шачкова // Филология. Искусствоведение. – 2008. – № 3. – С. 277–281.

Надійшла до редколегії 12.05.10